

Τούτων πάντων ἕνεκα ἐπαινέται ὁ μὲν ποιητὴς τοῦ Ἑλληνος τῆς ἰδῆς διὰ τὴν εὐρεσιν καὶ οἰκονομίαν, τὴν καλὴν στιχουργίαν καὶ τὸν ἠθικὸν τοῦ ποιήματος σκοπὸν, ὁ δὲ τοῦ Γίου τοῦ δημίου διὰ τὴν φιλοκαλίαν τῆς ποιήσεως καὶ τὴν χάριν τῆς γλώσσης καὶ στιχουργίας· βραβεύεται δὲ ὁ τῆς Εἰκασίας διὰ τὴν πλουσίαν εὐρεσιν, τὴν ἔντεχον τοῦ μύθου καταστροφὴν, τὴν γονιμότητα τῆς φαντασίας καὶ τῆς γλώσσης τὴν ἀκρίβειαν καὶ καθαρότητα.

(Ἐκ τῆς Ν. Πανδώρας.)

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

Ἀνασκαφαὶ ἐν Βυζαντίῳ.

Μετὰ τὴν περιφανῆ μάχην τῶν Πλαταιῶν, οἱ Ἕλληνες, ἐξελόντες τὸ δέκατον τῆς συγκομισθείσης λείας, ἀνέθηκαν τῷ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνι χρυσοῦν τρίποδα, ὃν ἔστησαν ἐπὶ στήλης χαλκίνης, εἰκονίζουσης ὄφιν τρικέφαλον περιεσπειραμένον καὶ ἐπέγραψαν τὰ ὄνματα τῶν μετασχόντων τοῦ πολέμου καὶ καταστρεψάντων τὸν βάρβαρον.

Ἐπιγενομένου τοῦ ἱεροῦ πολέμου, οἱ Φωκαεῖς, καταλαβόντες τοὺς Δελφοὺς, εὐύλησαν τὰ ἱερά, ἐν οἷς καὶ τὸν χρυσοῦν τρίποδα καὶ ἔκοψαν ἐξ αὐτοῦ νόμισμα ἵνα ἐπαρκέσωσι τὰς τοῦ πολέμου ἀνάγκας.

Ὁ χάλκινος ὄφιν διέφυγε τὴν ἱεροσυλίαν τῶν Φωκαίων, ὥς βραδύτερον τὴν τῶν Γαλατῶν, μετηνέχθη εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ ἐστήθη μέσῳ τοῦ Ἰπποδρομίου ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, φιλοτιμουμένου νὰ περιβάλῃ τῇ ἡγεμονίᾳ τῶν πόλεων στέμμα παντὸς βασιλικοῦ λαμπρότερον, νὰ εὐπρεπίσῃ τὴν πόλιν αὐτοῦ εὐπρεπεῖα μοναδικῇ, τοῖς σωζομένοις ἀριστουργήμασι τῆς ἀρχαῖης καλλιτεχνίας.

Μωάμεθ ὁ Β΄, μετὰ τὴν ἐκπόρθειν τοῦ Βυζαντίου, ἐλαύνων ἀπὸ ρυτῆρος εἰς τὸ Ἰπποδρόμιον καὶ ἐνδεικνύμενος τὴν δεξιότητα αὐτοῦ, ἰδίᾳ χειρὶ, λέγουσιν, ἀπέτεμε μίαν τῶν κεφαλῶν τοῦ τρικεφάλου ὄφeos· χρόνῳ δὲ ὕστε-

ρον, λάθρα καὶ διὰ νυκτὸς, ὁ ὄχλος διέβηξαν καὶ τὰς λοιπὰς δύο, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ χρηματισθῆναι, διότι πᾶν ὅ,τι δῆποτε μνημεῖον ἀρχαῖον, κατὰ τὰς τούτου ιδέας, ἐγκρύπτει θησαυρὸν χρυσοῦ.

Καὶ θησαυρὸν μὲν δὲν εὗρον αὐτοῦ αἱ ἱερόσυλοι χεῖρες· μετὰ παρέλευσιν δὲ χρόνου ἱκανοῦ ἐπέπρωτο νὰ ἔλθῃ εἰς φῶς θησαυρὸς ἕτερος, κατὰ μείζονα λόγον τιμῆς ἄξιος, καθόσον παρὰ μὲν τοῖς πολλοῖς οὐδέποτε τῆς δεούσης θέλει τύχῃ ἐκτιμήσεως, παρὰ δὲ τοῖς φίλοις τῶν καλῶν ἀναμνήσεις διεγείρει θελξινουστάτας, ἀναμνήσεις προσομιλοῦσας τὰ μυχαίτατα τῶν καρδιῶν, διὰ τῆς διανοίας συζευγνύει τὰ ἀφεστώτα καὶ ἀναδρομικῶς μεταφέρει εἰς ἐποχὰς ἀπωτάτας, περὶ τὰς ὁποίας ἡδὺ μὲν ἀποβαίνει κατὰ πάντα χρόνον τὸ διατρίβειν, ἡδύτατον δὲ καὶ ἀναψυχῆς πάροχον ὅταν ἐν τῇ ἐνεστώτι πικρία κεκραμμένα εὗρηται τὰ πάντα, δακρύων καὶ ἀλγηδόνος ἀνάπλω.

Ἐπιδρομαὶ ἀλλοφύλων, καὶ πολέμων δεινὰ, καὶ ἀμαθείας κακοήθεια κατέχωσαν τὴν ἀρχαίαν τοῦ Ἱπποδρομίου ἐπιφάνειαν καὶ σὺν αὐτῇ τὸ πλεῖστον τοῦ περισωθέντος τοῦ χαλκίνου ὄψεως καὶ μέρος τῶν παρακειμένων μνημείων. Ἐπ' ἐσχάτων, γινομένων ἀνασκαφῶν ἐν Βυζαντίῳ ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατοῦ, ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος περιεσπειραμένος ὄφις ἐξεχώσθη ὀλόκληρος, ἡ βάσις τοῦ ὀδελάσκου τοῦ Θεοδοσίου ἐξῆλθεν εἰς φῶς καὶ ἡ τοῦ Ἱπποδρομίου ἀρχαία ἐπιφάνεια ἐνεφάνη ἐνιαχοῦ.

Οἱ φίλοι τῶν καλῶν δύνανται νὰ εἰκάσωσιν οἴκοθεν ὁπόσης χαρᾶς ἐνεπλήσθημεν, μαθόντες ὅτι ἐπὶ τῶν ἐκχωσθέντων δακτυλίων τοῦ ὄψεως ἐφάνησαν ἵχνη γραμμάτων· ὁ νοῦς ἐν ἀκαρεὶ ἀνέδραμεν εἰς τὰ Μηδικὰ καὶ ἔνθους εἶδε περὶ ἐαυτὸν τοὺς ἐνδόξους μαχητὰς τῆς Σαλαμῖνος, τῶν Πλαταιῶν καὶ τῆς Μυκάλης χωροῦντας ἐν παρατάξει, τὴν ὄφρυν τοῦ Πέρσου καταβεβλημένην, τὰ τρόπαια εἶδε τοῦ πολιτισμοῦ, κατοπάζοντος μέχρι τῆς κοιτίδος αὐτοῦ τὸν βαρβαρισμόν.

Σπεύσαντες, μετέβημεν ἐπιτοπίῳ καὶ μετὰ παρατηρήσεις ἐνδελεχεῖς καὶ δυσκολίας οὐ μικρὰς κατωρθώσαμεν ν' ἀναγνώσωμεν τὰ ἐξῆς ὀνόματα, κεχαραγμένα, ὡς προσέφημεν, ἐπὶ τῶν δακτυλίων τοῦ ὄψεως καὶ ἐφθαρμένα μᾶλλον ἐκ τῆς ἀγενοῦς ψυχαγωγίας τῶν προγεγεννημένων—οἵτινες, φαίνεται, παιδιᾶς χάριν ἐμαχαιοροκόπουν τὸν ὄφιν, καὶ ἐξῆλειπον τὰ γράμματα — ἡ τῆς ἐπηρείας τοῦ χρόνου.

(*) Ἐν δακτυλίῳ β'. ΣΙΚΙΩΝΙΟΙ. ΚΟΡΙΝΘΙΟΙ.
 » » θ'. (ΤΙ)ΡΥΝΘΙΟΙ. (ΤΕ)ΓΕΑΤΑΙ. ΕΡΜΙΟΝΕΣ.
 » » η'. (ΦΑ;)ΙΑΣ(ΙΟΙ;). ΠΛΑΤΑΙΕΙΣ. ΘΕΣΠΙΕΣ.

(*) Σημειώτεον ὅτι ἀριθμοῦμεν τοὺς δακτυλίους ἐκ τῆς βίσεως τῆς στήλης ἀρχόμεναι.

ζ'.	ΜΥΚ(ΗΝΑΙΟΙ;Ι). (Κ)ΕΙΟΙ. ΜΑΛΙΟΙ. ΤΕΝΙΟΙ.
ς'.	ΝΑΣΙΟΙ. ΕΡΕΤΡΙΕΣ. ΧΑΛΚΙΔΕΣ.
ε'.	ΣΤΥΡΕ(Σ). ΦΑΛΕΙΟΙ. ΠΟΤΙΔΑΙΑΤΑΙ.
δ'.	ΛΕΥΚΑΔΙΟΙ. ΦΑΝΑΚΤΟΡΙΕΣ. ΚΙΘΝΙΟΙ. ΣΙΦΝΙΟΙ.
γ'.	ΑΜΒΡΑΚΙΩΤΑΙ. ΛΕΠΡΕΑΤΑΙ.

Ἀφ' ὅσον γινώσκωμεν, δὲν περιεσώθη πού κατάλογος τῶν ἐπιγραφαιμένων τὸ ἐαυτῶν ὄνομα ἐπὶ τοῦ ὄψεως, ὥστε τῇ τούτου βοηθείᾳ ν' ἀναπληρώσωμεν τὰ ἐλλείποντα. Ὁ Ἡρόδοτος μόνος, παραδοὺς ἡμῖν μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἀκριβολογίας τὰ τῶν συμμαχησάντων κατὰ τοῦ Μήδου, δύναται μεγάλως νὰ συντελέσῃ πρὸς τὸν ἡμέτερον σκοπόν.

Κατὰ τὸν πατέρα τῆς ἱστορίας, οἱ μετασχόντες τοῦ πολέμου ἦσαν οὔτοι: Ἀθηναῖοι, Αἰγινῆται, Ἀμβρακιῶται, Ἀνακτόριοι, Ἀρκάδες, Ἐπιδαῦριοι, Ἐρετρίεις, Ἐρμιονεῖς, Ἠλείοι, Θεσπείες, Κεῖοι, Κορίνθιοι, Κροτωνιαῖται, Κύθνιοι, Λακεδαιμόνιοι, Λεπρεᾶται, Λευκάδιοι, Μαντινεῖς, Μεγαρεῖς, Μήλιοι, Μυκηναῖοι, Νάξιοι, Ὀπούντιοι, Παλεῖς, Πλαταιεῖς, Ποτιδαῖαται, Σερίφιοι, Σικυῶνιοι, Σίφνιοι, Στυρεῖς, Τεγεᾶται, Τιρίνθιοι, Τριζήνιοι, Φλιάσιοι καὶ Χαλκιδεῖς.

Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ μέχρις ἐσράτων μετὰ ζήλου ἀλειφθέντες εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀρνηθέντες γῆν καὶ ὕδωρ τῷ βαρβάρῳ· διότι εὐρηνται μὲν καὶ οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Φωκεῖς συμμαχήσαντες καὶ ταχθέντες ἐν Θερμοπύλαις, ἀλλ' οἱ μὲν, κατ' ἀνάγκην ἀχθέντες εἰς τὴν συμμαχίαν, μετὰ τοῦ Λεωνίδου τὸ πάθος, ἐμῆλδισαν καὶ γῆν καὶ ὕδωρ ἔδωκαν προθύμως εἰς τὸν μέγαν βασιλέα· οἱ δὲ Φωκεῖς βίᾳ τε καὶ ἀνάγκῃ συνετέχθησαν τοῖς βαρβάροις· ὥστε περὶ τούτων οὐδεὶς λόγος, τῶν δὲ λοιπῶν τὰ ὀνόματα κατὰ πλείστον μέρος σώζονται ἔτι ἐπὶ τοῦ ὄψεως, ὡς εἶδομεν, ἐξηλείφθησαν δὲ τὰ τῶν Ἀθηναίων, Αἰγινητῶν, Ἀρκάδων, Ἐπιδαυρίων, Κροτωνιατῶν, Λακεδαιμονίων, Μαντινέων, Μεγαρέων, Ὀπουντίων, Παλέων, Σεριφίων, Τριζηνίων.

Τίνι δὲ λόγῳ ἀνεγράφησαν καὶ οἱ Τήνιοι, μὴ φερόμενοι ἐν τοῖς κατὰ τοῦ Μήδου συμμαχήσας, περὶ τούτου σαφέστατα ἐξηγείται ὁ Ἡρόδοτος.

Ἀναγγείλαντος τοῦ Ἀριστείδου τὴν ὑπὸ τῶν πολεμίων κίχλωσιν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπιστούντων πρὸς ταῦτα τῶν Πελοποννησίων, ἦλθεν αὐτόμολος ὁ Τήνιος Παναίτιος μετὰ τῆς νηὸς αὐτοῦ καὶ ἐπεβεβαίωσε τὸ πρᾶγμα· διὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἐνεγράφησαν Τήνιοι ἐν Δελφοῖσιν ἐς τὸν τρίτοναι ἐν τοῖσι τὸν βάρβαρον κατελοῦσι.

Οὕτω λοιπὸν οἱ Τήνιοι, ἐνὸς χάριν, ἡξιώθησαν τῆς τιμῆς τοῦ ν' ἀναγραφῶσιν ἐν τοῖς καταστρεψαμένοις τὸν βάρβαρον καὶ ὁ χρόνος ἐφεῖσθη τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, σώζομένου ἔτι ἐπὶ τοῦ ὄψεως. Ἄλλ' ἢ τούτων ἀναγραφὴ δι-

καίῳ τῷ λόγῳ καὶ ἐξ ἀναλογίας δὲν συνεπάγεται καὶ τὴν τῶν Ἀθηνίων καὶ τὴν τῶν Σαμίων; Εἰ μὲν ὁ Τήνιος Παναίτιος αὐτομολήσας ἐβεβαίωσε τὴν κύκλωσιν, ὁ Ἀθήνιος Ἀντίδωρος καὶ παρετάχθη ἐν Σαλαμῖνι, μόνος αὐτὸς ἐκ τῶν μετὰ τοῦ μεγάλου Βασιλέως συμμαχούντων Ἑλλήνων αὐτομολήσας κατὰ τὴν ἐν Ἀφέταις ναυμαχίαν, τὴν προοιμιασμένην τὴν ἐν Ἀρτεμισίῳ. Οἱ δὲ Σάμιοι, λάθρα τῶν Περσῶν μετακαλεσάμενοι διὰ τοῦ Λάμπωνος, τοῦ Ἀθηναγόρου καὶ τοῦ Ἡγησιστράτου τὸν ἐν Δήλῳ ναυλοχοῦντα στόλον τῶν Ἑλλήνων, ἐγένοντο παραίτιοι τῆς ἐν Μυκάλῃ μάχης, πρῶτοι ἀπέστησαν, παράδειγμα δίδοντες ἀγαθὸν τοῖς Ἰωσι, καὶ πρῶτοι ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ βαρβάρου.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τοὺς ἀναγραφάμενους τὸ ἐαυτῶν ὄνομα. Τὸ δὲ περισῶθην μέρος τοῦ ὄψεως, ὡς ἔχει σήμερον, μετὰ τὴν ἔκκωσιν, ἔχει περιφέρειαν κατὰ τὴν βάσιν 4,65 γαλ. μέτ. ὕψος δὲ ὡς ἔγγιστα περὶ τὰ πέντε καὶ ἕξ γαλ. μέτ. ὥστε ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ἱκανὸν μέρος τῆς ἀρχαίας τοῦ Ἱπποδρομίου ἐπιφανείας ἐχώσθη πρὸ τῆς ἀλώσεως, μετὰ δὲ τὴν ἔκκωσιν συνεπληρώθη τὸ ἔργον, ἄλλως, καὶ γίγας τὸ ἀνάστημα ὑποτεθεῖσθω, ὁ κατακτητὴς Μωάμεθ οὐδέποτε ἐδύνατο νὰ κόψῃ τὴν κεφαλὴν.

Τὰ ὀνόματά εἰσιν ἀπειροκάλως καὶ ἀτάκτως ἐγγεγλυμμένα, ὅτε μὲν ἀνὰ δύο, ὅτε δὲ ἀνὰ τρία, ὅτε δὲ ἀνὰ τέσσαρα ἐν ἐκάστῳ δακτυλίῳ τούτων οἱ σωζόμενοι εἰσιν εἴκοσι καὶ ἐννέα, ἐξογκούμενοι ἐπὶ μᾶλλον, ὡς ἦν εἰκός, ἐφ' ὅσῳ πρὸς τὰ ἄνω χωροῦσιν ἡ ἀναγραφὴ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ τρίτου.

Τοιοῦτος ὁ τρικέφαλος ὄφις τοῦ Ἱπποδρομίου τοῦ Βυζαντίου διήλθον ἐπ' αὐτοῦ αἰῶνες πολλοὶ καὶ πάντες οἱ μὲν μετὰ τοὺς δὲ ἀφῆκαν ἔχνη, ἀλλ' ἡ δόξα αὐτοῦ ἀγήρως ἐστίν, ὡς ἀγήρως καὶ ἀείποτε νέα ἔσεται ἡ μνήμη τῶν κατὰ τὰ Μηδικὰ διαπρεψάντων.